

ילדות

נולדה בסלובקיה בעיר הבירה ברטיסלבה. בת יחידה להורים די מבוגרים שכנראה נישאו בגיל מבוגר. ילדות מסודרת. בית ספר עממי, חלק מתיכון, לימודי פסנתר (כמו שכל בת יהודייה טובה הצטרכה ללמוד), לימודי התעמלות, ריקוד. המצב בסלובקיה היה מניח את הדעת מבחינה כלכלית וחברתית. אמנם היתה אנטישמיות, אבל הם לא כ"כ נתנו את דעתם עליה. "בסה"כ היה לי טוב". האב לא היה ציוני, ובכל המשפחה היא לא זוכרת איזושהי זיקה ציונית. עד לשנים האחרונות ממש (לפני המלחמה) אפילו לא היה להם מושג מה זה או איפה זה פלסטינה. הבית היה מסורתי ואימה שמרה כשרות וחגים, ובימי שישי הלכו הרבה לבית כנסת לשמוע את החזן. כך עברו שנותיה עד 1938. למרות שהיטלר כבר היה באוסטריה ובגרמניה, "כמו כל היהודים הטובים לא האמנו שזה יגיע אלינו".

כשהייתה קרוב ל – 16 בשנת 1938 צירף היטלר את מורביה וצ'כיה לרייך. סלובקיה הוכרזה כמדינה עצמאית, וזאת היתה הפעם הראשונה בה הם שאלו את עצמם מה יהיה איתם.

עלייה

בדרך מקרה התגלגלה לתנועת "השומר הצעיר", אבל הברירה שלה שם היתה קצרה, והיא הגיעה ל"מכבי הצעיר" (היחידה מכל חברותיה). באפריל, מאי הגיעה שמועה שאפשר להצטרף לעלייה ארצה. מרצ'ק רק כיום מבינה איזו החלטה קשה קבלו על עצמם הוריה כשהסכימו לשלוח את בתם היחידה לפלסטינה. הם אמרו שאם תשיג לעצמה אישור עלייה, הם יתנו את ברכתם.

במאי היא הגיעה למחנה של עלית נוער בצפון סלובקיה להכשרה שנמשכה ששה שבועות. אזור יפה. שם ניסו להכשיר ולהקשיח ולהסביר קצת את מהות הארץ, ומה זה קיבוץ, ע"י מדריכים ושליחים יותר מבוגרים (שבעצמם אף פעם לא היו או ראו את פלסטין, אלא שמעו מפי אחרים). ניסו קצת ללמד אותם לעבוד אצל איכרים בסביבה, אבל זה היה ריפוי בעיסוק ולא ממש עבודה. נערכו טיולים יפים והדגש היה בעיקר על גיבוש חברתי. בתום שישה שבועות הצטרפו לעשות קצת ריאקציה, מכיוון שהאישורים היו בכמות מוגבלת. היו 2 קבוצות שכל אחת מנתה 20 נערים. קבוצה אחת היתה מיועדת לקיבוץ גבע והשנייה לקבוצת שילר. כל אלה שהיו צעירים מדי אמרו להם בלב כבד שהם לא התקבלו, וזו למעשה היתה הפעם הראשונה שהם הבינו שהם הולכים לקראת דברים קשים, והמצב לא יישאר על מי מנוחות. הרגישו את המלחמה בפתח.

באוגוסט הגיעו למחנה העלייה, ובסוף אוגוסט יצאו מסלובקיה לטרייסט, ויומיים אחרי שהיו בטרייסט והיו אמורים לעלות על האנייה פרצה המלחמה. היטלר נכנס לפולניה. מכיוון שלא היה ברור איזו עמדה תנקוט איטליה, הם המתינו כשבוע, ורק אחרי שאיטליה הכריזה שהיא נשארת בינתיים נייטרלית, הם יכלו להפליג ארצה. ההפלגה ארצה ארכה ארבעה ימים. האווירה היתה מאוד קשה. אנשים שהיו על האנייה חזרו מהקונגרס בשוויצריה, וידעו שמחכים דברים מאוד קשים ליהדות אירופה, למרות שאיש לא יכל להעלות על דעתו את גודל הזוועה שעתידה להתרחש, אבל ידעו שיהיה קשה. מרצ'ק מעידה על כך שאותם הצעירים זה לא כ"כ העסיק. הם היו עדיין קצת עצובים מהפרידה מההורים, אבל אפילו זה לא באמת חדר. הם היו כ"כ יחד ומגובשים שזה מאוד הקל.

לנמל תל אביב הם הגיעו ב – 14 – 15 בספטמבר 1939, ושם ראו איך שמורדים מהסירות וכולם מדברים עברית. "זה היה משהו פנטסטי". רוב הצעירים לא ידעו עברית פרט לכמה מילים. מתל אביב הם הפליגו לחיפה. שם חיכה להם המדריך שלהם (משה הופנר שבינתיים נפטר) מקיבוץ גבע. זו הייתה מכה נוראית. הכל היה צהוב ושרוף והחום הכבד של סוף ספטמבר. לא היה להם מושג על

רמת התנאים. בדרך לגבע (סוף מאורעות 39) באוטובוס מאוד צפוף עם חלונות מסורגים. כשהגיעו לגבע ראו שהשד לא נרא כ"כ.

גבע

גבע אז היה קיבוץ יחסי ותיק (כבן 16). היו בתים והייתה מקלחת (אמנם קרים) ובתי שימוש. שכנו אותם בבית יחסית מתקבל על הדעת. קבלה אותם מדריכה (שחיה עד היום). שמה פניה כהן, שהייתה אישיות נהדרת.

יום העבודה הראשון של מרצ'ק היה בלול. הלולים היו מחולקים ללולים של זכרים ושל נקבות. על מרצ'ק הוטל לאחר הסברים מפרכים ביידיש ובתנועות ידיים (שהרי לא ידעה עברית) להביא דלי מים ללול התרנגולים. התרנגולים היו פראים ועצבנים עקב החום הכבד והתנפלו בנקירות על מרצ'ק שמרוב בהלה זרקו את הדלי ורצה החוצה. מרצ'ק אומרת שזו "היתה הפעם הראשונה בחיים שהזעתי".

לאט, לאט הם התרגלו ונכנסו למסלול. ימים קרירים הגיעו. ללימודים אמנם הוקדש זמן (חצי שבוע לימודי בוקר, וחצי שבוע לימודי ערב), אבל הדגש היה על זמן העבודה שהייתה חשובה הרבה יותר.

בזמן הראשון להגעתם עדיין קבלו מכתבים דרך הצלב האדום, ועדיין יכלו לשלוח מכתבים חזרה, וכך שמרו על קשר עם ההורים. מהר מאוד זה הופסק כשהמצב הורע, ולמרצ'ק נודע (שנים מאוחר יותר ע"י קרובה רחוקה שעלתה ארצה אחרי המלחמה) שהוריה היו בין הראשונים שנשלחו בטרנספורטרים לפולין, איתם נפסק כל קשר. הקשר שנשאר (אמנם קלוש) היה עם משפחת אימה שחיה בדרום סלובקיה, ועברה להונגריה ברגע שהוכרז על סלובקיה כעל מדינה עצמאית. (איתם נשמר הקשר עד שנת 44, כשהגרמנים נכנסו להונגריה). אותה משפחה לא ידעה את גודל השואה, והשלחה את עצמה שהיא תצא מזה, ובסופו של דבר ממשפחה מאוד גדולה (לאימה היו חמישה אחים ואחיות), אף אחד לא נותר בחיים. גם מצד אביה איש לא נותר בחיים (לאברי היה מזל יותר גדול. אצלו נשארו שתי דודות ודוד ובנות דוד, כך שאחרי המלחמה בכל זאת היתה לנו קצת משפחה).

הקשר עם אברי נוצר בגבע. הם עלו יחד ארצה, והיו שנתיים יחד בגבע. הקשר הרומנטי לא נוצר מיד, אלא בהמשך הזמן בגבע.

בשנת 1941 לפני סיום חברת הנוער בגבע אברי התנדב והתגייס לצבא הבריטי. למעשה רוב הבנים מהחברה שלהם התגייסו ליחידות שונות. בשנת 1941 הסתיימה ההכשרה שלהם בגבע. בגבע ניסו לשכנע אותם ורצו מאוד שיישארו, אבל להם היה ברור שהם רוצים משהו חדש וצעיר שצריך להקים ולבנות מההתחלה. גבע כבר היה ותיק, ולא היתה שם תחושה של בניה ראשונית. גבע היה ותיק וממוסד, והאנשים שם נראו להם מאוד זקנים. (בשנת 42 הם חגגו 20 שנה להקמתם). נוצר קשר בינם לבין הגרעין הצ'כי שישב ברמת דוד בהכשרה, והיו ביקורים הדדיים (המרחק לא היה גדול). החלק הנותר של הגרעין שמנה כ-12 איש (חלק מהבנות עזבו, ורוב הבנים היו בצבא), החליט להצטרף אל הגרעין הצ'כי, והיה אתו זמן קצר גם ברמת דוד. למרצ'ק היה מאוד קשה והיא התלבטה. האיחוד לא כ"כ נראה לה ולא מצא חן בעיניה. היא חשבה לפרוש, אבל בסופו של דבר נשארה והגיעה עם הגרעין לחוליות. (חוה יוגב, בינה רוזנברג, נעמי בוקסבאום, קפסי גוטפרינד ולאה נויורט, את כולן היא פגשה בהכשרה. רובן כבר היו נשואות).

הצטרפות לחוליות

התנאים בחוליות לא היו משופרים יחסית לגבע. צפיפות בדיוק, גשמים אין סופיים (בחורף הראשון), לא היה חימום, עבודה מאוד קשה ובוץ עד אין סוף. מרצ'ק לא זוכרת מי היו אנשי הקשר שלהם בהגיעם לקיבוץ, מאחר ורצו אנשים צעירים שיתווספו למערכת, והם באו כגרעין, אז די היה תלוי

ברצונם אם להישאר/להצטרף. בתוך הגרעין שלהם היו ויכוחים. לא כ"כ קסם להם המקום, והייתה להם הרגשה שיש אנשים יותר מרכזים וקובעים מהם (היו כאלה שרצו ממש להקים יישוב מאפס ולא להצטרף). לבסוף ברוב קולות הוחלט כן להצטרף וכך הם התמקמו. כבר חברות נכנסו להריון וילדי הקיבוץ הראשונים נולדו. מרצ'ק באותה תקופה היתה עדיין רווקה (לא כ"כ עליזה, כי אברי היה עדיין בצבא והיו עליות ומורדות ביחסיהם), ובסופו של דבר בשנת 45 (למרות שאברי היה בצבא ומגיע רק לחופשות - מה שהשאיר את מרצ'ק לבד), הם התחתנו. החתונה כרגיל היתה במטולה אצל הרב המפורסם אליו צעדו עם חבורה שלמה ברגל בנעלי עבודה. ביום שישי בערב היתה מעין מסיבה מאולתרת לכבודם. "נו, מה לעשות?"

כשהגיעה לקיבוץ היתה בת 19. העבודה הראשונה היתה במכבסה, ושם נרקמו יחסים יפים עם בינה. החליפו סיפורי עלייה וילדות. את העברית הם פשוטו כמשמעו הצטרכו ללמוד. בגבע לא דברו איתם אלא עברית. מרצ'ק מעידה שאלה שהשפה היתה להם במיוחד קשה פשוט שתקו חודשים. (לאברי למשל היה קשה מאוד ללמוד עברית). אבל כשהגיעו לחוליות, כבר נחשבו ל"ידענים גדולים". ההולנדים עמדו בפה פעור, והתפעלו מהעברית היפה. מרצ'ק החליפה הרבה מקומות עבודה. בשדות בחוץ, במטבח. יום אחד פנה אליה צבי מנהיים ז"ל ושאל אם היא מוכנה להיכנס לעבוד במאפיה. המאפיה היתה מקום עבודה קשה, וצבי אמר לה שהיא תיכנס בתנאי שלפחות שנה היא לא תכנס להריון. (כל פעם שרצו להכניס מישהיא למאפיה היא נכנסה להריון. מרצ'ק צחקה, כי אפילו לא היתה נשואה באותה תקופה). מרצ'ק נכנסה לעבודה שהייתה נורא קשה. כל יום נאפה לחם לאותו היום, פרט לשבתות. היו שם עכברים בלי סוף.

בשנתיים הראשונות האנשים היו חולים כל הזמן. היתה מגפת צהבת קשה והייתה קדחת, ולפעמים אנשים שחלו בקדחת קיבלו גם צהבת. האנשים היו מאוד ירודים מבחינה בריאותית. (למרות שאמרו שבחוליות אוכלים די טוב). המחלות האלה מאוד החלישו ואנשים התייאשו. ילדים בתנאים אלה ממש היא לא גידלה, אבל אלה שהיו להם ילדים היה להם מאוד קשה. בגלל הקדחת והיתושים הוכנסו הילדים מיד עם רדת הערב לתוך בתי הילדים, וגם המבוגרים נאלצו ללבוש בגדים ארוכים בחום הכי גדול כדי להימנע עד כמה שניתן מהעקיצות. בעיה זו באה על פתרונה ברגע שהובאה - ט.ד.ט. והתחילו בריסוסים מסיבים שלמעשה השמידו את יתושי הקדחת.

תנאי המגורים היו במשך שנים מאוד קשים. מי שסבל מהם יותר היו המשפחות שהצטרכו לגור ביחד שתי משפחות, או משפחה עם שני "פרימוסים" (פרימוס - רווק שצורף לגור עם זוג נשוי). היה קשה להבין את זה. תנאים ממש מייאשים.

מלחמת השחרור

בשנת 1947 החל המתח בין היהודים והערבים, וברור היה שמתקרבים ימים קשים. מרצ'ק היתה אז בהריון עם יגאל, ובגלל העוצר שהרבה פעמים הוטל על נסיעות בכבישים, היה נהוג לשלוח את הנשים כשלושה שבועות לפני הלידה לחכות בטבריה. וילמה היתה אז חובשת, ומרצ'ק פנתה אליה ואמרה שיש לה עוד זמן, ושתרשה לה להישאר. וילמה התרככה והסכימה. "נו. מה רצה הגורל?" מרצ'ק קבלה צירים שלושה שבועות לפני הזמן, ובדיוק היה עוצר כך שב - 15 במרץ נולד יגאל פה במרפאה כשחנה בקרס מיילדת וד"ר קפלן מעמיר הגיע. "היה שמח". יגאל נולד ממש לתוך מלחמת השחרור, ובתחילה כל הזמן ישבו במקלטים. ביוני נפלה החלטה לפנות את כל האזרחים מהיישוב ומהגליל בכלל. הם התפנו לחיפה, והתחושה היתה מאוד קשה. אלה שישבו בחיפה תיארו להם את המצב בגליל כהרבה יותר קשה ממה שהסתבר שהוא באמת היה. הם ישבו ברחוב הגפן בחיפה בתנאים קשים, אבל האווירה היתה מאוד טובה. הרבה עזרה הדדית. הן היו נשים בלבד, ומידי פעם הופיעו הגברים לביקור. "פעם בכמה שבועות ראית את בעלך", והיו כל מיני פינות התבודדות לכמה שעות.

כך למעשה היו מהבוקר עד הלילה עם הילדים במשך כל ששת החודשים. (עד נובמבר). מרצ'ק חזרה קצת לפני נובמבר כשפנחס מנצ'ר נפל. גם לאברי וגם לה היו יחסים טובים אתו, והיא חזרה ללוויה. באופן מאוד שרירותי החליטו שהיא כבר לא חוזרת לחיפה, אלא נשארת בחוליות, כי גם פה המצב היה מאוד קשה. וכך למרות שהיא ידעה שהוא בידיים טובות ומטופל היא נאלצה להיות בנפרד מיגאל, עד שהתקבלה ההחלטה להחזיר את כל האוכלוסיה. פה הכל התנהל כרגיל (עם האוכלוסיה שנותרה במקום). היו אפילו קטיפים המטע שהיה אז טוב והרוויח הרבה.

מטפלת תינוקות

בסוף נובמבר חזרו הילדים והנשים, ותנאי הדיור היו קשים מאי פעם. מחוסר ברירה הוקמו כשש סוכות מחצלות (איפה שהיום עומדת המזכירות), ושם גרו משפחות. כל עוד היה קיץ זה היה נסבל. אבל ברגע שהחל החורף זה היה פשוט נורא בתוך הסוכה הדולפת. באספה שהתקיימה הועלתה שוב ההצעה לאחד משפחות, ואז קמה אסתר מנצ'ר ובהתרגשות גדולה אמרה שזה כבר לא יהיה, פשוט אי אפשר היה יותר לסבול מצב כזה. בחוליות מאז ומתמיד נגשו להשקעות ולבניה באופן מאוד זהיר, וזו הסיבה שהבניה התקיימה מאוד בעצלתיים.

מרצ'ק עבדה כל הזמן הזה בבית התינוקות, ואחרי שנורית נולדה הוצע לה לקחת קבוצה. מרצ'ק לא אהבה את הרעיון. היא מאוד סלדה מגילאים צעירים וידעה שהיא לא לעבודה מסוג זה. פשוט לא היה לה מספיק סבלנות, "ואפילו לילדים שלי לא היתה לי סבלנות כשהם קטנים". אבל בכול אופן היא ניסתה, אבל היתה מאוד לא סבלנית, והייתה התרוצצות בלתי פוסקת בין ילדיה לילדי הקבוצה. תנאי עבודה מאוד קשים של יום ארוך עם הפסקה קצרה.

איקונומית

כשהילדים הפרטים שלה קצת גדלו הציעו לה להיכנס לאקונומיה, ושתהיה אקונומית במקום קפסי. מרצ'ק די פקפקה אם הכישורים שלה מתאימים לעבודה הזו, אבל בסוף היא נכנסה, ויצאה לקורס די "מצ'וקמק" של שלושה חודשים. התקופה היתה תקופת הצנע ולהיות אקונומית בתקופת הצנע היה מאוד קשה מכיוון שההקצבה אף פעם לא הספיקה. היו צריכים לקנות הרבה בשוק השחור, ותמיד ליפול על הברכיים לפני הגזבר, לנסוע לטבריה בשביל שק סוכר וקצת גבינה צהובה ונקניק וחבית שמן. יותר מאוחר הגיעו להסכם עם הגזברים שכאשר הם חוזרים מנסיעה הם יעברו דרך טבריה ויביאו את הסחורה במקום שהאקונום יצטרך לנסוע במיוחד. פרט ל"אוסם" שהיה הראשון שהגיע בעצמו, קיבל את ההזמנה וסיפק הנה את הסחורה, אחרי כל היתר צריך היה לרדוף ולנסוע אליהם, ע"מ לקבל את המוצרים.

באותה תקופה התחילו לבנות את חדה"א והמטבח הישנים בהנהלתה של בילהה כהן ז"ל שהשקיעה את נשמתה בדבר. מרצ'ק המשיכה להיות אקונומית עד שעברו לח"א החדש (תקופה של שנתיים בערך) ואח"כ בילהה החליפה אותה. מרצ'ק מעידה ע"כ שהזיעה דם והזילה דמעות בתקופת היותה אקונומית כמו שמעולם לא הזילה בימי חייה. היה לה קשה להסתדר עם האנשים ועם הקצבת האוכל, וכל הזמן ביקורת.

מטפלת גיל ביה"ס

אז פנו אליה בהצעה שתנסה להיות מטפלת בגיל ביה"ס. היא נכנסה לעבוד עם ילדי כיתה ב', שבה היתה גם בתה נורית. מרצ'ק מספרת שעבורה השנה עברה בסדר, והיא הסתדרה היטב עם הילדים, וגם נורית היתה ילדה שקטה, אבל בסוף השנה נורית אמרה לה "שזו היתה השנה האיומה ביותר בחיים שלי". מרצ'ק בכלל לא הרגישה בכך, וזה היה קשה לשמוע מילדה בת שבע.

אחריהם היא קבלה את כיתת רימון שמהם נשארו הרבה (יעל משרדי, ענת יוגב, אירית פורטנוי, שלמה בחרך, ומשה עמידור). אותם ליוותה מכתה א', עד לחברה הבוגרת, ואז היא נפרדה מהם מכיוון ששוב זה היה כרוך במפגש עם נורית שהייתה בכיתה י"א, וזה היא לא רצתה.

תקופה זו של שמונה שנים עם אותה כיתה זכורה לה כטובה ועד היום נשארו לה יחסים מאוד טובים וקשר.

אותה כיתה עברה בכיתה ו', או ז', ללמוד בכפר בלום, אחרי שנפלנו על הברכיים והתחננו שיקבלו אותם, מכיוון שבמשך שנה שלמה היתה בעיה למצוא מורה שילמד אותם בקיבוץ, והיה ניסיון מר עם מורה שכירה שהייתה פה. המעבר לכפר בלום שיקם אותם. הם נכנסו שוב לסדר ולמדו. זו היתה כיתה מעניינת. לא קלה אבל מאוד מאוד מגובשת מבחינה חברתית. היה איכפת לילדים האלה אחד מהשני. מה שהם גדלו יותר ההנאה שלה מהעבודה איתם גדלה. בכיתה זו היו שני ילדי חוץ (משה עמידור שאומץ, והגיע הנה בכיתה א'. ויוסי ריבר). הקליטה שלהם לא היתה קלה. את משה'לה קבלו די מהרגע הראשון, אבל ליוסי הם עשו את המוות.

כשהם עברו לחברה הבוגרת קיבלה אותם חווה שלזינגר, ומרצ'ק נכנסה לתקופה קצרה לבישול דיאטה, ואח"כ עברה למכבסה ועבדה שם (בתקופת מלחמת ששת הימים) עם שולה גל במשך כחצי שנה.

את רוב מלחמת ששת הימים הם בילו במקלטים. החשמל נותק והבית שלהם נפגע בהפגזה. עד היום היא זוכרת שהם ישבו במקלט. יגאל כבר היה אז חייל בצבא, ונכנס זאב שהם עם פנים ארוכים ואמר להם שיש לו הודעה מאוד לא נעימה בשבילם. הם כמוכן חשבו שמשוהו קרה ליגאל, ואז הוא סיפר להם שהבית שלהם נפגע בהפצצה. "נו. שזה יהיה הדבר הגרוע ביותר". באמת נפגעו אי אלה בתים. הם היו מפונים ממנו כשלושה חודשים, ואח"כ חזרו לבית משופץ ומסודר.

פרס

בתקופה ההיא פנו לאברי ובקשו שייצא להדרכה באירן (פרס), שם היה פרוייקט של "תה"ל" (חברה לתכנון המים). זה היה אזור פיתוח כ – 200 ק"מ צפונית לטהרן הבירה, אזור שנפגע ברעש אדמה קשה מאוד כמה שנים קודם, והאירנים החליטו להקים שם פרוייקט חקלאי לדוגמא, וגייסו חקלאים מצטיינים ועובדי משרד החקלאות, שם הכירו את אברי שעבד קודם בארגון מגדלי הפירות, והציעו לו את ההדרכה. במשך היתה נטייה לא להסכים לצאתם (לא פרוייקט מספיק ציוני), אפילו חיים גבתי שהיה שר החקלאות התערב. בסופו של דבר אחרי אספה לא נוחה והרבה מתנגדים אשרו להם לצאת. אברי יצא לבד בתחילת 68 לבדוק את המצב שם. מרצ'ק נשארה עד סוף יוני בארץ והמתנה לנורית שתסיים י"ב, ובתחילת יולי היא הצטרפה לאברי, וכך בילינו שנתיים בפרס. זו היתה תקופה מאוד מהנה ובהחלט מעניינת. הם היו קבוצת ישראלים גדולה שמנתה עם הילדים כ – 120 נפש. היה להם ב"ס משלהם. מרצ'ק עבדה בספריית ביה"ס.

לאחר שנתיים הם חזרו ארצה, וזה היה די משבר לחזור לקיבוץ. תקופה קצרה היא עבדה במטבח, ואח"כ עברה לעבוד בביה"ס ועבדה עם ספרי הלימוד. במשך תקופה של ארבע וחצי שנים היא היתה בביה"ס. בשנת 1975 ביקשו שהיא תחזור לשנה הביתה, והיא ברצון חזרה, מכיוון שגם היא וגם אברי עבדו בחוץ, ומרצ'ק חשבה שאדם צריך להיות קצת בבית. כאן היא עבדה במטבח בבישול (קלטה את רותי אבן דנן שרק הגיעה). אליה דגן היה האקונום.

בבית החינוך

אחרי שנה חזרה לבית החינוך. הספרייה היתה בינתיים מאוישת, ושאלו אותה אם היא מוכנה להיות מזכירה בחטיבת הביניים. היא קבלה זאת על עצמה, וביחד עם דן לוין שהיה אז מנהל החטיבה היא

עשתה כשנתיים טובות. בגלל בעיות העיניים היא החליטה להפסיק (היה לה קשה מאוד להדפיס ולקרוא), וחזרה הביתה. באותה תקופה החנות עברה למקומה החדש, ומועדת עבודה פנו אם היא מוכנה להכנס. מרצ'ק הסכימה ומאז היא עובדת בכל בו להנאתה שלה ושל לילו (טל).

בשנת 70 נורית נישאה והלכה אחרי בחיר ליבה, וב – 72 התחתן יגאל, "והביא לנו כלה נחמדה וחמישה נכדים", ואנחנו מקווים עוד כמה שנים טובות לחיות ולהנות מכולם.

על הלינה המשפחתית

בשנות ה – 50 המוקדמות כבר עלתה הנקודה לדיון ז"א שכבר אז היתה עם זה בעיה, והיו מודעים לצורך בטיפול בה. מרצ'ק עצמה נמנתה עם הוועדה שבדקה את העניין. הם נסעו לדגניה ולכינרת לראות (בדגניה א' תמיד היתה לינה משפחתית) איך זה מתבצע.

אחרי מלחמת השחרור התעוררה הבעיה שהיה בכי נורא בבתי הילדים בלילה, כפי הנראה הם סבלו מכל הטלטולים לחיפה וההפגזות. ואז התחילו הורים לישון בבתי הילדים. (קודם לכן היתה רק שומרת שעברה מבית לבית לבדוק). הרצון בתחילה היה לשתף את כל הקיבוץ בתורנות השינה, אבל אז הבינו איזה דבר אבסורדי להכניס מישהו כזה שהילדים בכלל לא מכירים (יורם באצ'י כזה). מזה ירדו ועשו תורנות שינה של ההורים, לפי הצורך, ז"א בבתי ילדים בעיתים, היכן שילדים בכו הרבה או רצו באמצע הלילה הביתה. לא היתה תורנות קבועה ומסודרת. באותה תקופה עבד בנו חזק הרעיון שצריך להלין את הילדים בבית, וראו בכך דבר טבעי והכרחי. אחרי בדיקת הנושא הובא לאספה, ושם הוחלט בשלילה. (היו הרבה נימוקים כלכליים), אבל גם מטעמים אידיאולוגיים. אנשים שהיום בכלל לא היו חושבים על משהו אחר, באותה אספה הצביעו נגד. העניין המשיך להתגלגל הלוך ושוב, וכל העסק לא נרגע. מרצ'ק מציינת שהרבה אנשים טובים ומשפחות צעירות (בעיקר כאלה שהגיעו אחרי המלחמה) עזבו את הקיבוץ על הרקע הזה.

"כיבוי אורות" היה מנהג אצל הכיתות הגבוהות בו עול ההשכבה היה על המטפלת בלבד, שהייתה צריכה לבוא יום יום בשעה הקבועה לוודא שכולם במיטות ולכבות את האורות. מרצ'ק מעידה על כך שפעמים אין ספור באו להעיר אותה באמצע הלילה כי "נורא שמח אצלך בכיתה".

כשהם חזרו מפרס הלינה המשפחתית כבר היתה עובדה קיימת. כל המעבר התנהל בעצלתיים בתחילה בתנאי הדיור הקיימים ורק אח"כ התווספה הבניה. הגיעו להבנה שהלינה המשפחתית טובה ובריאה יותר.